

Online információszolgáltatás az állatorvostudomány területén

A nemrég indult, de máris jól működő egyetemi online szolgáltatások sorába tartozik az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában működő irodalomkutatás. A felhasználók körét az egyetemi oktatók, kutatók és hallgatók, valamint a társintézmények munkatársai és vidéki állatorvosok alkotják. Adatokat láthatunk a felhasználás mértékéről, és – ami elég ritkaság – elemzést kapunk az online szolgáltatások költségeiről is.

Az Állatorvostudományi Egyetem (ÁOTE) Központi Könyvtára – amelynek alapítását a korabeli dokumentumok alapján 1787-ben jelölhetjük meg – éppen az 1980-as évek táján, a számítógépes szakirodalmi információkeresés megjelenésének idején vállalkozott szervezetének, rendszerének és szolgáltatásainak gyökeres megújítására. Törekvéseinkbe jól illeszkedett az AGROINFORM éppen ez idő tájt megindult SDI rendszerű témafigyelő szolgálata, amely először az AGRIS, majd a CAB Abstracts adatbázis bibliográfiai rekordjainak keresését tette lehetővé a mágnesszalagok hazai feldolgozásával.

Ugyancsak a 80-as évek elejére tehető a Magyar Tudományos Akadémia ASCA (heti) számítógépes szakirodalom-figyelő szolgáltatának elterjedése, amely az *Institute for Scientific Information* által figyelt, a természettudományok egész területét felölelő legrangosabb 3700 folyóirat tartalmára épült. 1980 és 1987 között összesen 42 téma rendszeres számítógépes figyelése szolgálta a szakirodalmi információellátást a két közvetítő intézmény segítségével, természetesen hagyományos módszerekkel kiegészítve. Ez azonban csak a folyamatos keresést és válogatást oldotta meg, rangos, ámde szűk keresztmetszetű forrásokra támaszkodva. Hiányosságait, főként az agrár szakterületen, a hazai alkalmazásból eredő problémák (a periodicitás megbízhatatlansága, a kinyomtatás esetenként rossz minősége) fokozták.

Az állatorvostudománynak mint diszciplínának mindkét szolgáltatásra szüksége volt. Az állatorvostudomány klinikai vonatkozásban az orvostudományba nyúlik, határterületei révén pedig egyéb természettudományi ágakhoz (kémia, biológia stb.) kapcsolódik, tehát nem elegendő az agrártudományi információszolgáltatásokra építeni.

Áttérés online szolgáltatásokra

Az online technika megjelenése – amint ezt Roboz Péter cikke részletesen ismerteti – forradalmasította az információkeresést. Az ÁOTE Központi

Könyvtára egyfelől saját szakmai érdeklődésétől indítva, másfelől figyelembe véve az ellátandó szakterületek széles terjedelmét, a retrospektív keresések iránti igényt, valamint a válaszadás gyorsaságával kapcsolatos követelményeket, igen hamar a lehetőségek nyomába eredt. Az oktatók és kutatók körében végzett rendszeres ismertető munka, valamint az AGROINFORM terminálján folytatott számos sikeres keresés győzte meg az egyetem vezetését arról, hogy indokolt *saját terminál* működtetése, a kutatási témák *online információkereséssel* való alátámasztása és segítése. Végül 1987 májusában, az állatorvosi szakoktatás fennállásának 200 éves jubileuma alkalmából rendezett ünnepek látogatói a könyvtár szépsége mellett az IBM/PC XT és a Radaus (Radio Austria) közötti NEDIX-vonalon létrejött kapcsolatot is láthatták.

A készülékek és a szoftver megszerzése nem volt könnyű feladat, de a szolgáltatás beindítása sem. Részt vettünk ugyan számos keresésen, meghallgattuk az OMIKK tanfolyamait, azonban az információközvetítői munkát elsajátítani csak hosszú gyakorlattal, tetemes költség árán lehet. Két gyakorlott online szakember személyre és témára szabott segítségével sikerült megismerkedni mindazokkal az apró fortélyokkal és lehetőségekkel, amelyek az egyes adatbázisok leírásában rejtve találhatóak, és amelyeket nagyon nehéz egyik pillanatról a másikra áttekinteni.

A szolgáltatóközpontok közül először természetesen a *Dialog* jött számításba, amely abban az időben kb. 300 adatbázist tartalmazott. Kiegészítésképpen megkértük a jelszót a *Data-Star*hoz is, mert néhány gyógyszeripari adatbázis nem szerepelt a Dialogon. 1988 májusában a *DIMDI*-hez kértünk jelszót, amely viszonylag új, orvosi, biológiai és mezőgazdasági témákra szakosodott szolgáltatóközpont, lényegesen olcsóbb árakkal.

Az online használat értékelése

Az eltelt hároméves időszakot elemezve, az 1. és 2. táblázatban láthatjuk az online keresések jellemző

adatait. Az 1. táblázat az online használat mértékét mutatja.

1. táblázat

Terminálülések száma tanévenként

Szolgáltató- központ	1987/88	1988/89	1989/90	Összesen
Dialog	63	25	10	98
Data-Star	3	—	—	3
DIMDI	6	66	81	153
Összesen	72	91	91	254

A bekapcsolódások célja a következőképpen osztott meg:

Témák keresése:	245
Bemutatás:	42
Egyéb:	35

A bekapcsolódások száma nem egyezik, nem is egyezhet a terminálülések összegével, mert egy-egy alkalommal több aktuális problémát is megoldottunk.

Bemutatáson a negyedéves hallgatóknak rendszeresen megtartott *Szakdolgozatírás, szakirodalmi információk keresése* című előadást értjük, amely az online kereséssel is foglalkozik. Alkalmanként bemutatjuk a lehetőségeinket a továbbképzésben részt vevő állatorvosoknak, valamint az egyetemre érkező hazai és külföldi vendégeknek.

Egyéb célú terminálülésnek tekintettük a DIALMAIL vagy a DIALORDER használatát, ill. új adatbázisok kipróbálását. Az állatorvosi-gyógyszeripari határterületi kutatási témák irodalmát esetenként nem csupán egy, hanem több adatbázisban végzett kereséssel állítottuk össze, vállalva annak kockázatát, hogy lesznek kétszer is előforduló rekordok. Ezek száma szerencsére nem jelentős, így számszerű vizsgálatokat nem kellett végeznünk.

A 2. táblázat az egyes adatbázisok használatát mutatja, a keresések időtartamának megjelölése nélkül.

A táblázatból jól látható, hogy az állatorvostudomány információellátásának alapját a CAB Abstracts jelenti a maga 2 239 750 rekordjával. A rekordok 37 nyelvterület 8500 folyóiratából származnak. Ezt követi az orvosi körökben jól ismert Medline, amely 1966 óta épül, és kb. 6,2 millió rekordot tartalmaz. Ha a CD-ROM térhódításával az ÁOTE Könyvtára is beszerezheti a szükséges hardvereszközöket, e két adatbázis lemezeit célszerű lenne megvásárolnia.

Az online keresés költségei

Jelenleg évi 300 000 Ft évi keretösszegeből gazdálkodunk. Eddig a 245 retrospektív téma feltárására irányuló tevékenység összesen közel 16 000 bibli-

2. táblázat

Keresések száma az egyes adatbázisokban 1986-tól

	DIALOG	DIMDI
AGRICOLA	1	4
ANALYTICAL ABSTRACTS	1	—
BIOSIS PREVIEWS	12	7
CAB ABSTRACTS	69	99
CA SEARCH	13	—
CHEMNAME	3	7
DIALINDEX	17	—
DISSERTATION ABSTRACTS	1	—
DRUG INFORMATION FULLTEXT	4	—
EMBASE	6	7
ERIC	2	—
FSTA	3	11
MEDLINE	21	59
ONTAP (gyakorló adatbázisok)	32	—
SCISEARCH	2	—
TOXALL	—	24
WPI	5	—

ográfiái tételt eredményezett. Számításaink szerint átlagosan 35 Ft volt *egy találat* költsége. Az átlag tartalmazza a dollárban elszámolt 40 Ft körüli és a márkában 30 Ft-ra tehető találatok árát.

Szélsőséges esetek is előfordultak. Egy világszervezet részére készített összeállítás melléklete pl. egy 680 tételes anyag volt, amelynek minden válaszához ragaszkodott a megrendelő. Másrészt viszont egy-két rekordot eredményező kutatások is voltak, amelyek a téma újszerűségét bizonyították. Az említett két keresés 225, illetve 16 dollárba került. Forintértékük – a Technoinform kezelési költségét is beleszámítva – 15 750, ill. 11 20 Ft, tehát *egy bibliográfiai tétel* ára kb. 23, illetve 560 Ft volt. A költségek erősen függenek a felhasznált adatbázistól és a keresésre fordított időtől is. A szabadalmi adatbázisok, valamint egyéb, az iparban felhasználható adatokat tartalmazó adatbázisok keresése a legdrágább.

Minthogy a hagyományos irodalomkutatás költségeit senki sem számolja, a számítógépes keresés drága módszernek látszik. Mielőtt azonban ezt kategorikusan kijelentenénk, gondoljuk végig a hagyományos irodalomkutatás lépéseit a referáló folyóiratok előfizetésétől az esetleges utazásig és munkaidő-kiesésig bezárólag. Ezek a költségek könnyen utolérlik az online bibliográfiáért számlázandó összeget.

Következtetések

Áttekintve az állatorvostudomány információellátásának jelenlegi helyzetét és lehetőségeit, megállapítható, hogy a korszerű technikai eszközök alkalmazásáról nem szabad lemondanunk. Bár jelenleg nálunk még nincs naponta többórás terminálülés, minden gazdaságossági mutatónál magasabba ért-

kelhető, hogy egyetlen leendő állatorvos sem hagyja el az egyetemet a korszerű információszolgáltatás megismerése nélkül. Oktatóink és kutatóink számára minden új kutatási téma indítása online kereséssel kezdődik, majd a legtöbb esetben SDI-témafigyelés kíséri. A közeljövő feladata, hogy ezt a lehetőséget minél szélesebb körben megismertessük vidéki állatorvosainkkal is.

Őszintén reméljük, hogy a nagy nyugati adatbázis-szolgáltató központok nyújtotta hatalmas

mennyiségű információ és a kitűnő keresési lehetőségek korlátlan használata mellett előbb-utóbb használói lehetünk a most szerveződő és születő hazai adatbázisoknak is. Ha majd a Budapest– Bécs és az onnan tovább vivő vonalakhoz hasonló jó minőségű lesz a Budapest– Budapest hálózat vonala, teljesnek tekinthetjük a könyvtár által szolgáltatható információk körét.

Beérkezett: 1990. IX. 12-én.

Álláshirdetés

Állást kínál

Az *Országos Műszaki Könyvtár* folyóirat-feldolgozásban gyakorlott felsőfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkező könyvtárost keres. Feltétel: angol, német nyelvismeret (az egyikből legalább középfokú nyelvvizsga), valamint az új szabvány szerinti bibliográfiai leírásban való jártasság. Jelentkezés *Demén Ilona* osztályvezetőnél, Budapest VIII., Múzeum u. 17. Tel.: 138-2961.

A *Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutatóintézet Tudományos Tájékoztató Szolgálat*a (Bp. XII., Kálló esperes u. 15.) felvesz közép- vagy felsőfokú szakképesítéssel rendelkező könyvtárost. Az új bibliográfiai leírási szabályzat és egy világnyelv legalább középfokú ismerete szükséges. Érdeklődés *Somogyiné Főregy Katalin* könyvtári csoportvezetőnél a 166-8433 vagy 166-8689-es telefonszámon, illetve személyesen.

Állást keres

Könyvtárosnő állást változtatna. ELTE magyar–könyvtár szakos diplomával, passzív német nyelvtudással, 23 év könyvtári, 5 év könyvtárvezetői gyakorlattal rendelkezem. Humán terület, pszichológia, építészet, kis szakkönyvtár, de egyéb megoldás is érdekel. (Fizetési igényem nettó 15 000 Ft.) "1991" jeligére a szerkesztőségbe.

Nyugdíjas könyvtáros állást keres. Elsősorban feldolgozási munka, de minden egyéb megoldás is érdekel. "Szerződéssel" jeligére a szerkesztőségbe.

Az ELTE történelem–könyvtár szakán végzett 47 éves *könyvtárosnő*, angol–orosz alapfokú nyelvismerettel, szabványosítási és számítógépes alapismeretekkel állást változtatna. Csak belterületi, jól megközelíthető munkahely érdekel. Katus Mária, tel.: 185-1511 nappal, este 132-2888.

42 éves *folyóirattár-kezelő* férfi, középfokú könyvtárosi képesítéssel és közel húszévi – budapesti nagykönyvtárban szerzett – raktárosi gyakorlattal bármikor állást változtatna. Csak Keszthely vagy közvetlen környéke felel meg. "Kényszerhelyzet" jeligére a szerkesztőségbe.

Középfokú könyvtárosi oklevéllel rendelkező, rokkantnyugdíjas, volt (külföldi) főiskolai oktató keres bármilyen könyvtári munkát. Beszél oroszul és anyanyelvi szinten angolul. Szakfordításban, dokumentációs, szakirodalmi tájékoztató munkában nagy gyakorlata van. Jelige: "Szakfordító". Telefonon üzenetet lehet hagyni a 111-1750-es, vagy naponta 14–16 óra között a 142-1011-es telefonszámon.